

На тај начин последњих година се рађа (само)свест о томе да уколико се плурализам постојећих разноврсних интереса легитимно не артикулише у политичком систему и не изрази конкретно и непосредно — онда ће неминовно доћи до стварања политичких партија или политичког подземља. Из тих разлога веома су индикативне реакције на легитимационо одбацавање и оспоравање од стране официјелних институција власти и политичког система, нових, алтернативних друштвених покрета, за хтева за легализацију штрајка и сл.

Из тих разлога залажем се за легитимизацију социјалистичког политичког плурализма чији би први корак био легализација штрајка, легитимизација тзв. алтернативних покрета у политичком систему и ослобађање друштвено-политичких организација од тугорства партије.

мр Драго Заји,

Факултет за социологију, политичке науке и новинарство у Љубљани

НАЧИН ДРУШТВЕНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ И ТРЖИШНА ПРИВРЕДА

У југословенској пракси све се више постављају питања колико су уставно предвиђени облици изражавања плурализма (самоуправних) интереса функционални. А исто тако, колико су ефикасни они начини укључивања радних људи у друштвено-политички систем, који темеље на радно-функционалном принципу, односно какве су — поред интеграционих — и друге друштвене последице тих облика и начина, нарочито с обзиром на целокупну ефикасност политичког система самоуправљања и тиме целокупног друштва.

Оцењујући садашње функционисање делегатско-скупштинског система, сви се више или мање слажемо, да се ради о превласти политичке власти која онемогућава афирмацију радничке класе и поготово њено располагање вишком вредности. Да ли је та превласт стварно последица неадекватне реализације радно-функционалног принципа или је она последица...

Низ проблема и слабости, који потичу из производно-функционалног принципа не можемо отклањати одређеним техничким променама, као што су смањење преоптерећености скупштинских тела или увођењем дисциплине делегата (на пример, да не смеју гласати за већа оптерећења привреде). Сматрам, да се у суштини не ради толико ни о односу између производно-функционалног и политичко-територијалног принципа, ни о односу између консенсуалног принципа и принципа прегласавања, него о питању да ли преко постојећих облика изражавања интереса радничка класа реализује свој утицај и одлучује о политици на основи тржишних критеријума или на основи дневно-политичког, волунтаристичког искривљавања тих принципа. У том смислу поставља се сигурно шире питање о улози државе у социјализму, о проблему државе спаситељице и државе у улози социјалног радника. Ради се о проблему реализације одређених утопистичких пројекција у садашњости — у том контексту нешто не ваља са појединцима а не са утопизмом. У конкретном смислу поставља се пре свега питање, да ли је могуће консенсуални принцип одлучивања (који је у политичким системима много више раширен и употребљаван него што у Југославији признајемо) употребити и у одлучивању у области привреде. Баш употреба тог принципа у привреди, са свим конкретним облицима договорне економије, кључно је повезана са питањем функционисања сваког политичког система и његове ефикасности. Ни један политички систем, без обзира да ли је изграђен искључиво на политичко-територијалном или радно-функционалном принципу, ни једно његово до

грађивање на било којем нивоу, не може помоћи његовом функционисању, ако нису у основи рашићена темељна питања тржишта и робне производње. У то нас уверава једноставна чињеница о већој економској ефикасности свих других историјских система без обзира на начин на који су хтели постићи друштвену интеграцију.

Мислим, да за слабу ефикасност друштвено-политичког система није крив садашњи консенсуални начин одлучивања у раду Већа република и покрајина. Ради се о томе где, о којим и каквим интересима се одлучује консенсуално. У условима превлађивања солидаристичке привредне праксе, повезане са недефинисаним друштвеним власништвом, неразвијеним тржиштем, непоштовањем економских законитости, те неодређених услова привређивања, парцијални економски интереси, који би се морали на основи објективних мерила доказивати на тржишту, појављују се у политичком руху у делегатским скупштинама. Што су мање економски субјекти мотивисани за остваривање вишка вредности, то је већи притисак парцијалних интереса на делегатске скупштине да решавају њихове суштинске или умишљене проблеме. Те наше скупштине постају, дакле, место за изражавање интереса, који се иначе решавају помоћу саморегулативних механизма тржишта. То значи, да скупштине заправо обављају функцију супститута тржишта и на више или мање консенсуалан начин регулишу појединачне економске проблеме и питања, што је са становишта модерне државе сасвим неприхватљиво. Због недостатка тржишних мерила, њиховог замењивања волунтаристичким договорним критеријумима, наше представничке институције постају, споре и неодговорне. Притисци парцијалних економских интереса стварају мноштво закона-одредби и све мање је оквирних закона дугорочног дејствовања, који су основа правној сигурности.

Из поменутог следи да би нам данас био потребан много шири разговор о односу између економије и политике, о улози солидаризма и егалитаризма по сваку цену и о друштвеном развоју, него што га предвиђају садашњи предлози уставних промена.

Афирмација робне производње и тржишних законитости ономогу ћила би превласт „политичког“ над привредним и дала подстицај реалном самоуправљању тиме, што се економски проблеми и промашаји не би могли претварати у националне и националистичке проблеме. Тиме би најједноставније ономогућили притиске слабих привредника и неспособних управљача на формирање политике и њихово тражење заштите од државе. То би, коначно, значило уједно и проверавање индивидуалне одговорности функционера од стране скупштина.

Када је реч о превласти политичког, имамо у виду да политичка власт Уставом од 1974. није обезбедила положај стављањем акцента на један или други принцип друштвене интеграције (или чак „неуспостављањем“ Већа произвођача на федералном нивоу) него — сасвим једноставно — негирањем улоге тржишта, „историјско“ новим облицима његовог превлађивања и коначно политичким и економским волунтаризмом. Вероватно би ту своју доминантну улогу обезбедила још ефикасније, када би скупштине биле организоване на чисто функционалном принципу.

Ради изласка из кризе и преласка у модерно државно уређење у садашњем тренутку потребно је, дакле, рашистити све веће разлике између принципијелног тржишног усмерења друштва и административних интервенција у пракси. Потребно је почети ширу расправу о функционисању федерације и о томе зашто је она јака (више од својих овлашћења) на оним подручјима где не би смела бити, а немоћна тамо, где не би требало бити моћна (обезбеђивање стабилних услова привређивања, мотивисање). Зашто федерација упорно управља привредом и не допушта привредним субјектима да сами привређују? Управљање привредом од стране непривредних субјеката није допринело стварању вишка вредности, а у исто време раднику и народу се ускраћује право да одлучују и располажу вишком вредности.

У садашњим условима немогуће је прихватити дилему, садржану у предлогу уставних амандмана — на ком нивоу треба држава да одлучује о питањима привреде. Дилема је друга — како државу ослободити њене

скономске моћи. Решење ове друге дилеме путем тржишта на којем се успостављају везе између конкуритивних и непривилегованих произвођача било би, поготово за нашу земљу, нужно за излазак из кризе. На другој страни, онемогућило би тражење решења у прераспоређивању надлежности одлучивања на свим могућим подручјима између република и федерације, што сигурно задира у суштинска питања суверености народа и ствара бројне нове проблеме.

*др Драган М. Митровић,
асистент Правног факултета у Београду*

НАЧЕЛО ЗАКОНИТОСТИ И НОВЕ УСТАВНЕ ПРОМЕНЕ

Желео бих кратко да изнесем запажања о законитости и новим уставним променама. Конкретне предлоге, међутим не могу да дајем. Смаграм да би требало из основа мењати постојећи режим законитости. То је мој предлог. Наравно, промена режима законитости захтева не дотеривање него озбиљно преиспитивање и другачије одређивање појмова који се, стиче се утисак, подразумевају и служе за то да се одреди и режим законитости у нашем праву.

Навео бих четири разлога у прилог оваквом ставу. Прво, начело законитости је много значајнија, сложенија и драгоценија цивилизацијска тековина од његовог предложеног нормативног изгледа у амандманима и праксе његовог спровођења код нас. Други разлог се састоји у томе што су предложене промене режима законитости недовољне у било ком погледу да би се начело законитости, које се код нас све више напушта, упркос све учесталијем позивању на њега, потврдило у потребној мери или још боље, на жељени начин, начин који је примерен концепту савремене демократске правне државе и јединственој законитости која је својствена таквом концепту. Треће, још нису у облику уставних амандмана формулисане одредбе за промену Устава СР Србије, па ни из тог разлога није могуће извући меродавне закључке о законитости. И, четврто, иако су промене везане за законитост и садржане у амандманима XXIII и XXX пожељне, њима се ништа битно не мења, тј. може се и убудуће очекивати масовно кршење права, јер приоритет савезног закона и нешто другачији однос самоуправних општинских аката према закону представљају тек један мањи део оног што би требало учинити да би се законитост „нормално“ остваривала. То, „нормално“ остваривање законитости подразумева и њено кршење, али такво кршење које не доводи у питање ефикасност поретка и, наравно, његово даље постојање. Због тога, није јасно на који ће се начин битно побољшати уставност и законитост, односно законитост учинити бољом и примеренијом све већим потребама за њом, када се тако мало тога мења управо у оним кључним областима где је нарушавање законитости највидљивије (економија, државна организација, однос државе и самоуправљања и односи унутар самог самоуправљања, итд.). Готово да не треба ни помињати познату ствар да што се о законитости више говори и пише, то је сигурно мање има. И, наизад, мислим да је за режим законитости много значајнији амандман XXX којим се утврђује извршавање савезних закона и других савезних прописа и општинских аката. То је утолито пре случај уколико је за законитост важније да ли се она спроводи и контролише него како она нормативно гласи, јер и најбоља решења, а ова то сигурно нису, могу бити погажена неуставном и незаконитом применом. У сваком случају, наведеним амандманима се предлажу решења која више одговарају карактеру федеративног државног уређења, али то не би требало да буду и једина таква решења, што је управо сада случај. Да подсетимо на елементарне ствари; федерација је сложена јединствена